

Del català degué passar manllevat al sard (cf. M. L. Wagner, *ARom.* xvi). En canvi en llengua d'oc és tan propi i abundós, antigament, com en cat. antic: «autrement, d'une autre manière; sans cela, par ailleurs; plutôt; en outre; per estiers, autrement ---; prép. outre»; i molt corrent en els trobadors clàssics, com Vaqueiras o Bornelh (c. 1175): «quar vós, Ignaures, m'amavat; / mas era-m desconortarai, / quan no-us veirai / --- / d'on jois me sol venir entiers / --- / e-l dous temps jai, / ni jamais no-m alegrarai / ni non chantarai volontiers, / mas no-us puec ben planher estiers» (Appel, *Chr.*, 83.90). I des del domini d'Oc s'estenia inclús fins a Lió (P. Gardette, *Ancien lyonnais étier* «excepté, sauf», *RLiR* xxiv, 1960, 116-22; i cf. *Gl. Patois de la Su. Romande*, Cat. 63, 1961, 13).

EXTERIUS és llatí del més clàssic, com a neutre i forma adverbial del comparatiu *exterior, -oris*; de la seva continuació i evolució en la llengua tardana en tenim també dades (cf. *CGL* vi, s. v.) i, ja en el més clàssic, en trobem exemples en usos neutres corresponents a aplicacions subordinadores com la que li dona Horaci «*exteriorem ire alicui*» 'caminar a l'esquerra d'alguí', etcètera.

1 Sembla 'enlloc més', o si de cas «autrement» com suggereix P. Vidal, però no «pour l'extérieur, pour l'apparence», com diu Morel-Fatio, *Rom.*, n.º 58, 1886, 22.

ESTERTIT, ant. i dial. 'ert, enravenat pel fred, per ferides, etc.', participi del ll. STĒRTĒRE 'roncar', 'quedar fonament insensible (el qui dorm, etc.)'. □ 1.ª doc.: S. xv.

En un poeta d'aquesta centúria és 'sense sentits per greus ferides': «Jo cayguí 'n terra / e stant entre la desferra / dels degollats, / untí-m la car(a) e los costats / d'aquella sang; / puy acostí-m prop d'un banc, / e aquí stertit, / vaig fer lo mort; / puy, en la nit, / a poc a poc, / jo-m vaig exir fora del loc», *DAG.* (s. v. *estartit*), que el dóna també com a viu a Camprodon amb el sentit de «aterido de frío»; *AlcM* hi afegeix una altra cita d'un traductor en prosa, de 1495, «*stertit* molt del gran fret de les neus»; *esterit* «aterido» en el *Venturós Pelegrí* (*DAG.*) és probable que sigui mala lliçó per *estertit*; el *DTo.* (1647-1757), s. v. *fret* (p. 324a): «*estertit*, enradarse o tremolar de fret --- contremiscere frigore ---». Avui el mot s'ha conservat només en alguns parlars del NE., i en una forma un poc alterada, per repercussió, **estertrit*, i anaptixí *esterterit*. JRuyra havia enviat a Fabra una nota l'any 1933 (que vaig copiar poc després) cridant-li l'atenció sobre el mot, que ell havia sentit a Sant Feliu de Buixalleu, per a 'balb': «fa una rispa que m'ha deixat *esterterit*»; l'*AlcM* hi afegeix que en el Penedès és 'molt dèbil, amagrit'. La semblança superficial amb el cast. *aterido* crec que és deguda a una mera coincidència.

En canvi, no ho deu ser la identitat amb el nom del poble de *L'Estartit* (notem l'ús amb article), a la desembocadura del Ter, que no és gens arriscat d'endevinar que degué tenir el sentit propi de 'balb o tre-

molant de fred': ponderació pagesívola, és clar, però no ben mancada de fonament, car en aquests pobles de la Costa Brava, a l'hivern, bufen molt els llevants i gregals... fresquíssims; en tot cas manca en absolut de fonament lingüístic la idea d'alguí que el nom d'aquesta localitat sigui d'origen pre-romà (havia estat fins a data recent un agregat ben poc important de Torroella): ningú que tingui crítica es deixarà agafar per zels i gelosies pobletanes o turístiques amb Begur, que aquest sí que és nom pre-romà.

En llatí, STERTERE va significar sempre 'roncar', per tota mena de causes, però en particular va aplicar-se al son i a d'altres menes de somnolència i embalament; Forcellini: «saepe dicitur de arcte dormientibus, item de pigris et inertibus», de manera que en Prudenci (B.-Goelzer) ja apareix amb el sentit figurat de «s'engourdir», no sols «s'endormir».

DERIV.: *Estertor*, pres del ll. *stertor, -ōris* 'rogall, ranera', no admès en els diccs. del S. XIX (ni *DOrt.* ni *DFa.*) perquè no és recomanable usar-lo gaire, quan tenim en català sinònims més naturals, expressius i genuïns, com *ranera*, però no és il·legítim de servir-se'n en contextos molt emfàtics com el de les *Horacianes* de Costa.

Estès, estesa, estesall, estesina, V. estendre (*TENDRE* v.); no consta si estan ben escrites amb -s- senzilla les dades locals que dóna *AlcM* d'*estesada, estesat* (veg. *ESTASSAR*)

ESTÈTIC, pres del gr. *αἰσθητικός* 'que pot ser percebut pels sentits', derivat de *αἰσθησις* 'facultat de percepció pels sentits', i aquest de *αἰσθάνομαι* 'jo percebo', 'comprenc'. □ 1.ª doc.: c. 1840; Lab. 1864.

L'usaren ja en esporàdics escrits i lliçons en català, Martí d'Eixalà i Llorens i Barba; figura des de les primeres obres d'Ors i de Coromines (cf. *O. C.*, 797b, etc.); cf. JSerra Hünter, *Les Tendències Filosòfiques a Catalunya durant el S. XIX* (1925), i la del seu deixeble, FMirabén, dedicada especialment a la de l'*Estètica* (1930); cf. Coromines, *Diaris i Records* II, i *O. C.*, 1115, 1486, 1584, i l'epíleg al vol. III, de Capdevila, també la carta d'Unamuno sobre *La Vida Austera* en les *O. C. Cast.*

DERIV.: *Estètica* f. [mateixes dates]; *esteticisme; estetisme. Antiestètic. Esteta.*

Anestèsia [1868, *SLitCosta*], derivat d'*αἰσθησις* amb el prefix privatiu; *anestèsic; anestesiari. Disestèsia*, format amb el pejoratiu *δυσ-*. *Hiperestèsia* [1868]; *hiperestesiari*.

ESTETOSCOPI, compost savi del gr. *σπῆθος* 'pit' i *σκοπέω* 'examino'. □ 1.ª doc.: 1868, *SLitCosta. Estetoscòpia*.

ESTEVA, del ll. vg. *STĒVA, que sembla ser una variant dialectal, umbro-sabèllica, del ll. STĪVA id. □ 1.ª doc.: mj. S. XIII.

En una lleuda de Perpinyà, datada de mj. S. XIII (còpia de 1295): «Rex --- recipere debet --- de quali-